

LEERARRANGEMENTEN STAP VOOR STAP

Aantrekkelijk en uitdagend onderwijs: het kan ook zonder nieuwbouw of dure verbouwingen. Het Zwijsen College in Veghel vernieuwt zijn onderwijs met leerarrangementen en kiest daarmee voor kleinschalige veranderingen op basis van vrijwilligheid.

Om meer eenheid, samenhang en continuïteit in pedagogisch en didactisch handelen te bevorderen, heeft het Zwijsen College al in de eerste fase gekozen voor de vorming van kleinschalige eenheden. Een vanzelfsprekende keuze die vrijwel naadloos aansloot bij het streven naar ruimere differentiatiemogelijkheden in leerstofaanbod en begeleiding van leerlingen. Dit leidde vervolgens tot een heroverweging van de lestijd: een gedeelte van de lestijd wordt besteed als contacttijd en een ander deel is beschikbaar voor taaktijd, door leerlingen op basis van individuele wensen en behoeften te besteden.

Pilots

Het streven naar meer flexibiliteit in het onderwijsproces had een paletrooster tot gevolg, waardoor tal van nieuwe mogelijkheden tot samenwerking, projectmatige invulling en modulering ontstond. Het aanbod werd er daadwerkelijk breder en veelzijdiger door. Afstemming tussen de vakken en een minder versnipperd aanbod waren er de positieve consequenties van. “Het vaste rooster werkte in toenemende mate belemmerend bij de invoering van nieuwe onderwijsvormen in de onderbouw. Daarom wilden we daarvan – in navolging van de tweede fase – afstappen”, zegt Corry Kocken, conrector Personeel van het Zwijsen College in het Brabantse Veghel, een havo/vwo-school met zo'n 1800 leerlingen.

Binnen de onderbouw begonnen ze met verschillende experimenten zoals een bescheiden pilot met leerarrangementen, waarbij een kleine, selecte groep leraren betrokken was. “De pilot verliep zo goed, dat we deze hebben uitgebreid naar de gehele onderbouw. Ook 4 havo en 4-5 vwo bieden dit schooljaar een aantal arrangementen aan, zodat we kunnen werken aan de afstemming met de bovenbouw.” Al deze experimenten gebeuren op vrijwillige basis. Na een informatieve bijeenkomst kiezen leraren er zelf voor om mee te doen.

Leerarrangement Engels

Een voorbeeld van een leerarrangement voor Engels, waarvoor nauwelijks ingrepen in rooster of lokaalbezetting nodig zijn.

Het begrip 'present perfect' (onvoltooid verleden tijd) en het verschil met de 'past simple' is gekozen als het 'wat' van het arrangement. De docent bedacht drie routes (het 'hoe') voor dit arrangement, waaruit de leerlingen mochten kiezen.

- het vergelijken van methoden Engels op de uitleg van dit grammatica-onderdeel;
- het ontdekken van de grammaticale regels achter dit onderscheid door het uitpluizen van 50 voorbeeldzinnen waaruit deze regels zijn te destilleren;
- het volgen van een uitleg door de docent, waarna de collega Nederlands geïnterviewd moet worden over het al of niet voorkomen van dit verschil in het Nederlands.

De drie routes komen weer bij elkaar in een gezamenlijk klassengesprek, waarbij de leerlingen hun bevindingen aan elkaar presenteren en de toetsvorm bespreken.

Onafhankelijk

In een leerarrangement krijgen leerlingen de keuze uit verschillende leerroutes, die aansluiten bij interesse, aanleg, leerstijl en leertype. Docenten hebben deze leerroutes ontworpen aan de hand van de bestaande methode en andere leerbronnen. Essentieel is dat de schoolorganisatie zich aanpast aan de gekozen leerroute en dat elke leerroute tot eenzelfde eindresultaat leidt: de leerlingen hebben zich het onderwerp eigen gemaakt.

Tijdens de pilot werd in het rooster op vrijdag ruimte vrijgemaakt voor het werken met leerarrangementen. "Dit hield in dat docenten en leerlingen die zich daarmee bezighielden op dat moment voorrang kregen. Wanneer dat binnen het arrangement noodzakelijk was, konden zij bijvoorbeeld terecht in de mediatheek of bepaalde andere ruimten. Voor degenen die dan het veld moesten ruimen, was dat natuurlijk wel even wennen", zegt Corry Kocken, "maar op deze manier konden wij de pilot alle ruimte geven. De docenten die meededen, waren enthousiast. Ze hebben, zoals ze dat zelf noemen, hun vak weer teruggekregen. Het bood hun de mogelijkheid initiatieven te nemen en gaf hen een zekere onafhankelijkheid. Zij bedenken immers langs welke wegen leerlingen datgene leren dat volgens de studiewijzer op dat moment centraal staat." De leerling heeft vervolgens de keuze uit de verschillende arrangementen."

Leerstijlen

Zijn leerlingen ook enthousiast over deze werkwijze? Corry Kocken: "Leerlingen waren vooral te spreken over het enthousiasme van hun docenten, al zien zij een leerarrangement wel als een 'gewone' opdracht. Daarom willen we dit jaar meer tijd gaan besteden aan het verduidelijken van verschillen tussen leerstijlen. Als je als leerling weet wat voor leerstijl je ligt, kun je vervolgens ook een gerichte keuze maken uit de aangeboden arrangementen." Om te voorkomen dat leerlingen relatief veel werkstukken moeten maken, kunnen de deelnemende docenten zich laten professionaliseren in het gebruik van verschillende werkvormen en aangepaste toetsingvormen.

Leerarrangementen zijn volgens KPC-adviseur Wim van Vroonhoven zowel voor de basisvorming, vmbo als de tweede fase geschikt. "Kijkend naar de vier scenario's, geschetst door de taakgroep Vernieuwing basisvorming, is dit een goed alternatief voor scholen die denken aan scenario 2 of 3. Een compleet herontwerp is niet nodig; je kunt het als school langzaam opbouwen en uitbreiden. Uiteraard gaat het niet om het 'opleuken van de les'; je zult als management wel degelijk beslissingen moeten nemen over aanpassingen als bijvoorbeeld het rooster, het gebruik van beschikbare ruimten, de professionalisering en facilitering van de medewerkers."

Stap voor stap

In de tweede fase is het traditionele lessenrooster al sinds de invoering ervan verdwenen. "We werken daar met een sectiebudget: het aantal leerlingen per vak bepaalt de hoeveelheid tijd die ter beschikking staat. Door bijvoorbeeld als docent met een grote groep te werken, houd je meer tijd over om individueel of in kleinere groepen te werken. De tijdsindeling is daar dan ook veel vrijer en de ruimten in onze school zijn zó verbouwd dat veel werkvormen mogelijk zijn." De belangstelling voor het werken met leerarrangementen is dan ook groot, constateert Corry Kocken. "De docenten in de tweede fase zien dit concept vooral als verrijkend voor de bestaande werkwijze. Zij kunnen nu beter inspelen op verschillen tussen leerlingen en hun leerlingen intellectueel meer uitdagen."

Toegevoegde waarde

Het Zwijsen College wil stap voor stap bekijken of het werken met leerarrangementen geschikt is om dat breedschalig in te voeren. Corry Kocken: "Ik twijfel daar eigenlijk niet aan, maar voordat we ons met deze nieuwe vorm van onderwijs gaan profileren, zullen we het er over eens moeten zijn dat het werken met leerarrangementen voor docenten én leerlingen écht toegevoegde waarde heeft. We willen dus langzaam opbouwen; dat past ook prima in onze nieuwbouwplannen. Daarin houden we rekening met veel vormen van onderwijs, zodat we flexibel kunnen omgaan met de inrichting. Zolang het nieuwe gebouw niet gereed is, zullen we in de onderbouw moeten werken binnen een tamelijk traditioneel ingericht schoolgebouw. Al is tijdens de pilot gebleken dat het bestaande gebouw met wat improviseren toch veel mogelijkheden biedt".

Meer informatie? Neem dan contact op met Corry Kocken van het Zwijsencollege, e-mail: ckocken@zwijsencollege.nl of Wim van Vroonhoven van KPC Groep, e-mail: w.vanvroonhoven@kpcgroep.nl